

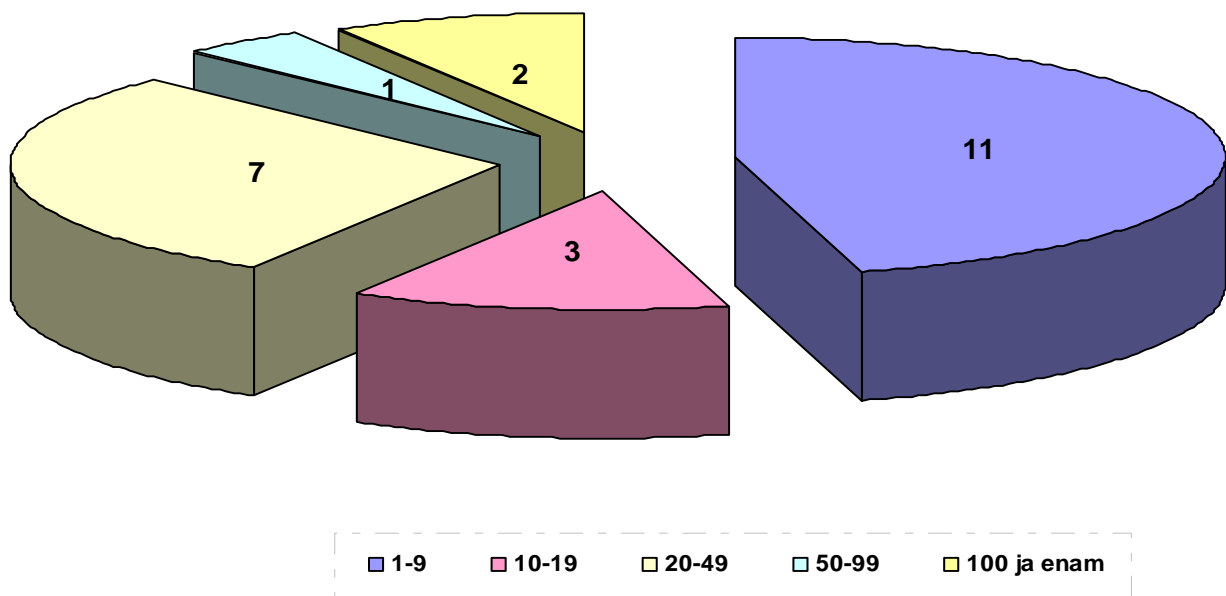
Puu- ja köögiviljasektor 2010. aasta I poolaasta

Puu- ja köögiviljatööstuse struktuur

Puu- ja köögiviljatööstuse ettevõtetena käsitletakse järgmisi ettevõtteid:

- ✓ kartuli töötlemise ja säilitamisega tegelevad ettevõtted
 - koorimine
 - kartulikrõpsude tootmine
 - kartulijahu ja – pulbri tootmine
 - eeltöödeldud külmutatud kartuli tootmine
- ✓ puu- ja köögiviljamahla tootvad ettevõtted
- ✓ puu- ja köögiviljatooteid valmistavad ettevõtted
 - peamiselt puu- ja köögiviljast valmistatud toidu tootmine
 - puu- ja köögiviljade külmutamine ja kuivatamine
 - džemmide, marmelaadide ja želeede tootmine

Joonis 1. Ettevõtete arv töötajate arvu järgi puu- ja köögiviljasektoris I pa 2010. aastal

Allikas: ESA

Eesti Statistikaameti (ESA) andmetel tegutses 2010. aasta I poolaastal puu- ja köögiviljasektoris 24 ettevõtet¹. Vaadates ettevõtteid töötajate arvu järgi, siis neist peaaegu

¹Ettevõtted, mis olid aruandeperioodil finantsmajanduslikult aktiivsed (käive, kulud jne)

poolled (46%) olid mikroettevõtted, kus töötas kuni üheksa inimest. Võrreldes eelmise aasta sama perioodiga suurenes ettevõtete arv 2010. aasta I poolaastal ühe võrra.

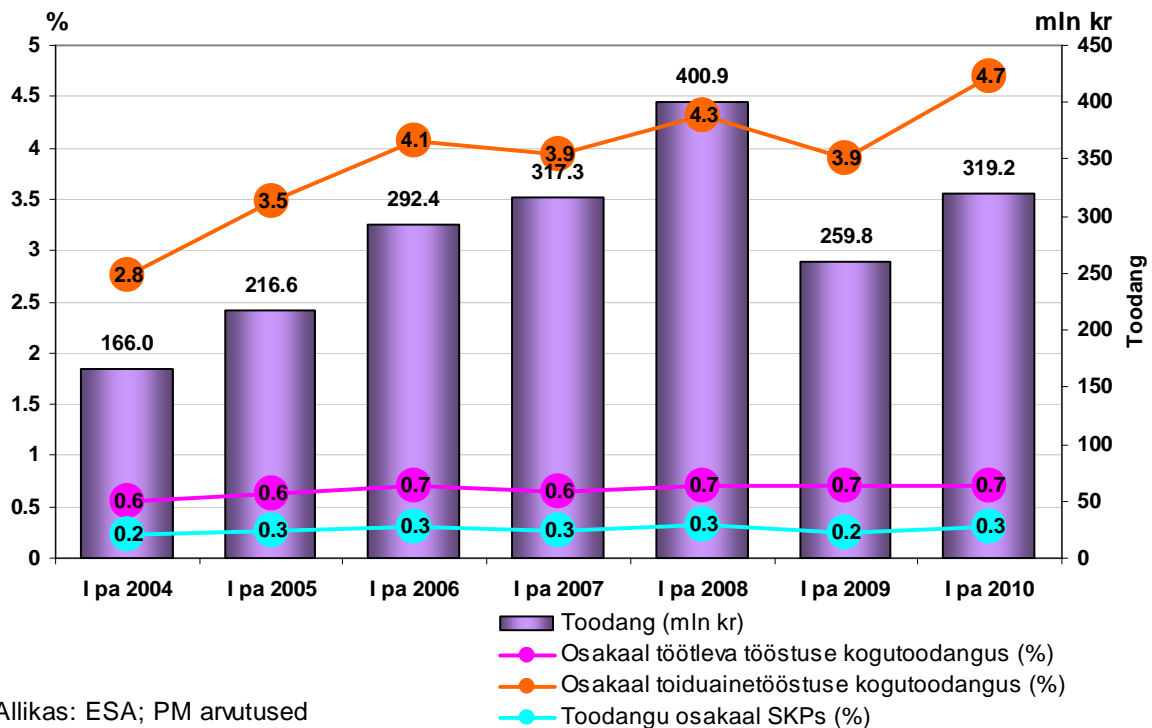
Võrreldes teiste maakondadega on oluliselt rohkem ettevõtteid paigutunud Harjumaale (~40%) ning Tartumaale (~30%). Ettevõtete paigutus on seotud maakondade asustustihedusega.

Positsioon majanduses

Majandusbuumile järgnenud järsk majanduslangus peatus 2009. aasta lõpus ning alates 2010. aasta algusest hoiab Eesti majandus taastumiskurssi. Majanduse taastumise kasvumootoriks on siiani olnud eksport. Kuigi tööturul on märgata mõningast elavnemist ja ekspordikasv suurendab tulusid, pole sisetarbimist suudetud veel piisavalt turgutada.

ESA kiirstatistika andmetel toodeti puu- ja köögiviljasektori poolt 2010. aasta I poolaastal ~300 miljoni krooni eest toodangut, millest 40% eksporditi. Eelneva aastaga võrreldes suurenes toodangu rahaline väärtus 23%. Ekspordi suurenemine tuleneb osaliselt lähiriikide nõudluse taastumisest, kuid majandusnäitajad viitavad ka sellele, et Eesti ettevõtted on rahvusvahelises konkurentsivõimelises olnud mõnevõrra edukamad ja suutnud võita turgu ka teiste riikide arvel. Selle taga on olnud ettevõtete paindlikkus ja kohanemine kriisi tingimustega, mis eelkõige on tähendanud kulude kärpimist ning tootmise efektiivsuse suurendamist.

Joonis 2. Puu- ja köögiviljasektori toodang (mln kr) ning osatähtsus toiduaine- ja töötleva tööstuse kogutoodangus(%)

Allikas: ESA; PM arvutused

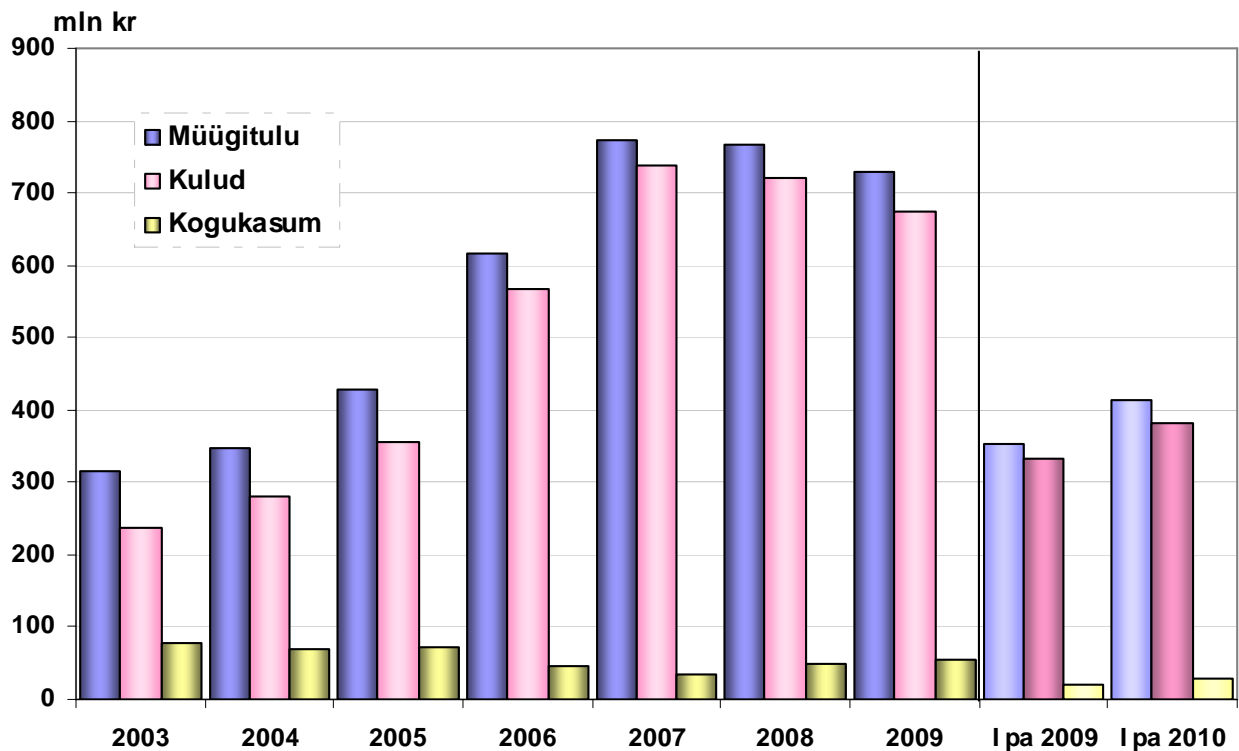
Puu- ja köögiviljasektori toodangu osakaal moodustas 2010. aasta I poolaastal toiduainetööstuse kogutoodangust 4,7% ehk 0,8 protsendipunti rohkem kui eelneval aastal samal perioodil. Puu- ja köögiviljasektori osakaal töötleva tööstuse kogutoodangus on viimastel aastatel olnud 0,7% ning püsis ka 2010. aasta I poolaastal samal tasemel. Puu- ja köögiviljasektori osakaal Eesti sisemajanduse koguproduktis (SKP) oli 0,3% ning tõusis eelmise aasta sama ajaga võrreldes 0,1 protsendipunkti võrra.

ESA kiirstatistika andmetel oli puu- ja köögiviljasektori **müügitulu** 2010. aasta kuue esimese kuuga 412,9 miljonit krooni s.o 16,6% rohkem kui eelneval aastal samal ajal. Välisnõudluse suurenemise tõttu kasvasid toodangu mahud. Eratarbimise taastumise aeglus on seletatav sissetulekute aeglase kasvu ning töötuse visast vähenemisest tingitud ebakindlusega. Puu- ja köögiviljatööstus andis 2010. aasta esimese kahe kvartaliga 5% toiduainetööstuse ja 0,8% töötleva tööstuse müügitulust.

Puu- ja köögivilja töötlevate ettevõtete **kasum** 2010. aasta I poolaastal oli 29,6 miljonit krooni. Võrreldes eelmise aasta sama perioodiga suurenes kasum 36,9%. Puu- ja köögiviljasektori kogukasumi osatähtsus müügitulus ehk kogurentaablus 2010. aasta kuue esimese kuuga oli 7,2%, mis oli ~4 protsendipunkti kõrgem toiduainetööstuse ning 0,3 protsendipunkti töötleva tööstuse kogurentaablusest. Kasumi suurenemine tulenes müügitulu suurenemisest ja tööjõukulu vähenemisest.

Vaatamata tööjõukulude mõningasele vähenemisele kasvasid energiahinna tõusust tulenevalt **kogukulud**. Kogukulud puu- ja köögiviljasektoris olid 2010. aasta I poolaastal 383,4 miljonit krooni ehk 15,3% rohkem kui eelmisel aastal samal perioodil.

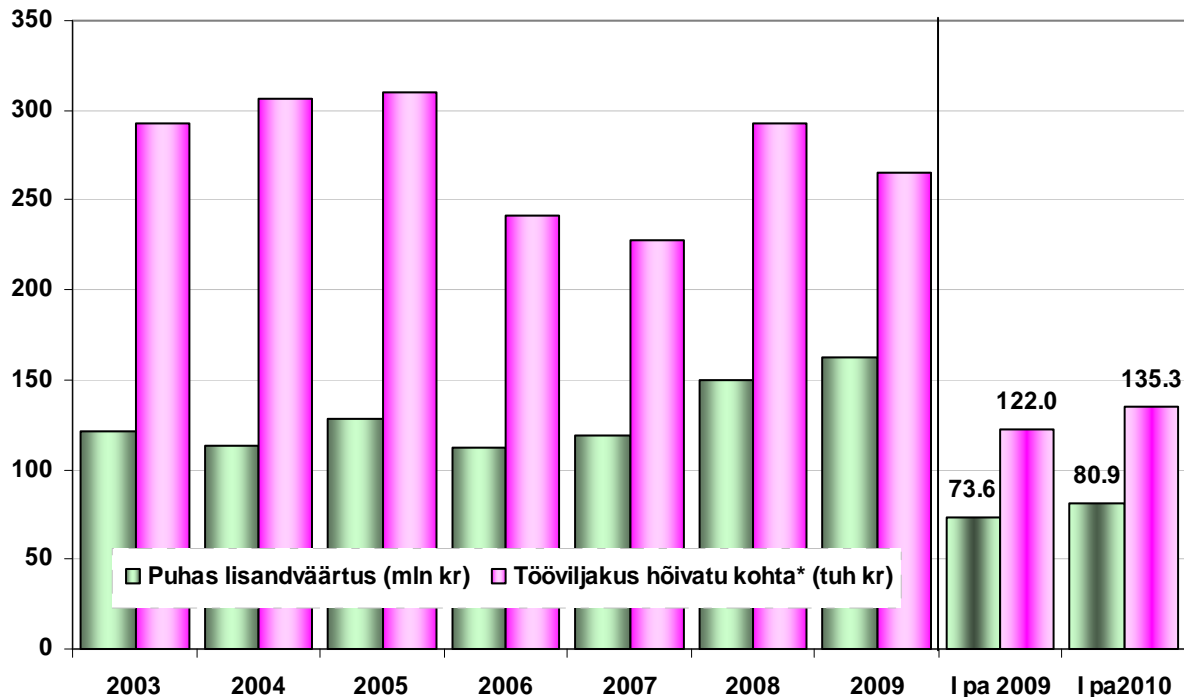
Joonis 3. Puu- ja köögiviljasektori müügitulu, kogukasum ja -kulud (mln kr)

Allikas: ESA

Tööjõukulude kokkuhoiu tulemusel suurenes **lisandväärtus**. Puu- ja köögiviljasektori poolt loodud puhas lisandväärtus oli 2010. aasta I poolaastal 80,9 miljonit krooni ehk 9,9% rohkem kui eelmisel aastal samal ajal. Lisandväärtus suurenes seoses sisemajanduse nõudluse taastumise ja sellest tuleneva kodumaiste tellimuste suurenemisega.

Joonis 4. Puu- ja köögiviljasektoris toodetud lisandväärtus (mln kr), tööviljakus hõivatud kohta (tuh kr)

*- tööviljakus lisandväärtuse alusel

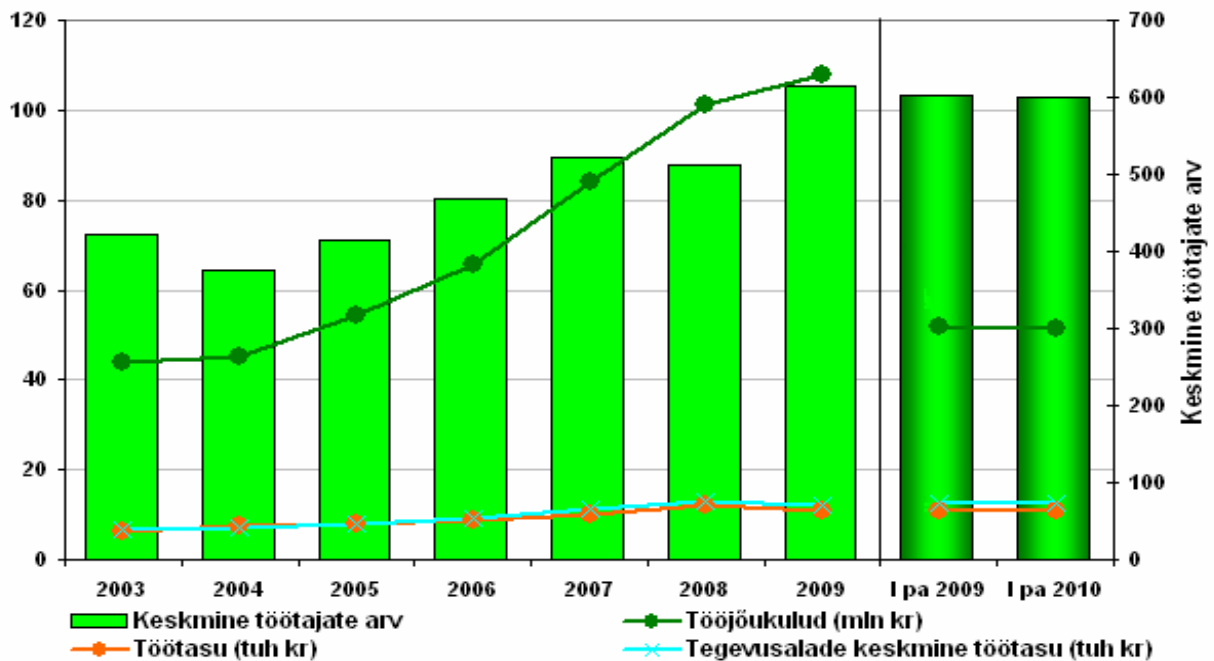
Allikas: ESA

ESA kiirstatistika andmetel oli puu- ja köögiviljasektoris tööga hõivatud 2010. aasta esimesel poolaastal 599 inimest. Võrreldes eelmise aasta sama perioodiga vähenes 2010. aasta I poolaastal töötajate arv 3 inimese võrra ehk 0,4%.

Töötajate arvu ning töötasu vähenemise tõttu langes ka **tööjõukulu**. 2010. aasta I poolaastal olid puu- ja köögiviljasektori tööjõukulud 51,3 miljonit krooni ehk 1,3% madalamad, kui eelneval aastal samal perioodil. Puu- ja köögivilja töötlevates ettevõtetes töötas 2,5% toiduainetööstuses hõivatud inimestest.

Puu ja köögiviljasektori palgakasv aeglustus 2008. lõpus kiiresti ning kehvenev majandusolukord tõi kaas 2009. aastal palgataseme alanemise. Puu- ja köögiviljatööstuse keskmine **brutotöötasu** 2010. aasta I poolaastal oli 10,7 tuhat krooni ehk 1,2% madalam kui eelneval aastal samal ajal. Tegevusalade keskmisega võrreldes oli puu- ja köögiviljasektori töötasu 13,7% madalam, samal ajal 4,3% kõrgem kui toiduainetööstuses.

Joonis 5. Puu- ja köögiviljasektori töötajate arv, tööjõukulud (mln kr) ning töötasu (tuh kr)

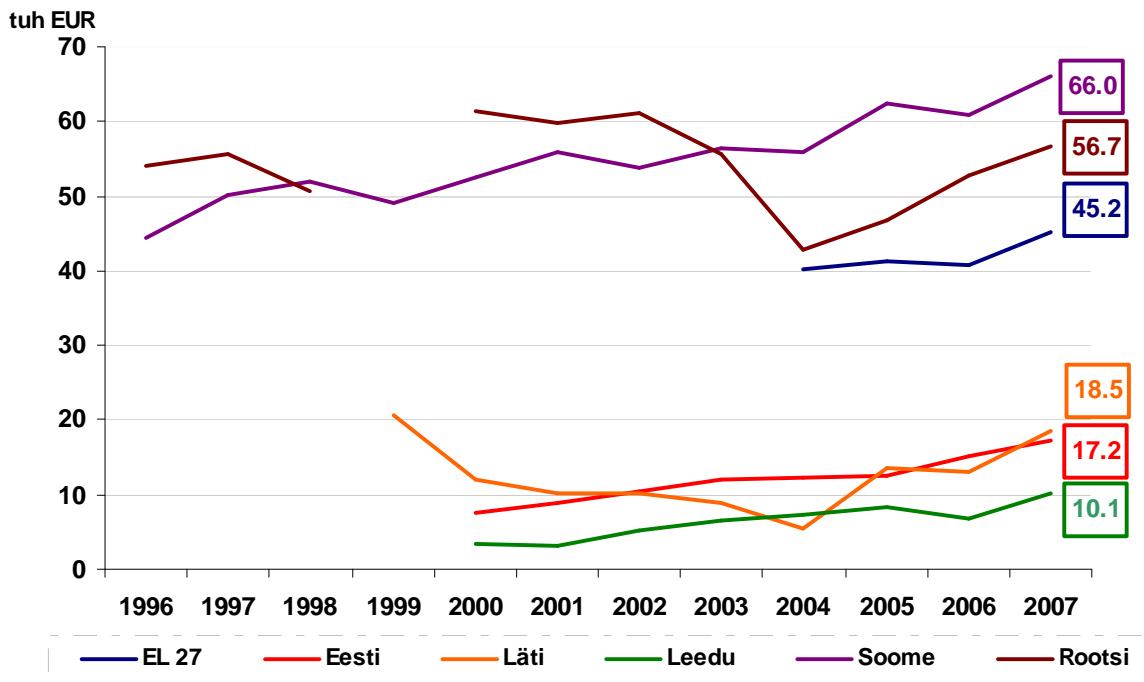
Allikas: ESA; PM arvutused

Kuigi Eestis loodav lisandväärtus töötaja kohta puu- ja köögiviljasektoris on aasta-aastalt suurenenud, jääb see siiski üheks madalaimaks Euroopa Liidu (EL) riikide hulgas. Kuid just loodud lisandväärtus on oluline ettevõtete täiendavate investeeringute rahaline allikas. Seetõttu takistab madal tootlikkus ka võimet investeerida uutesse tehnoloogiatesse, mis omakorda piirab võimalusi saavutada kõrgeltarenenud Euroopa riikide tootlikkuse taset.

Äärmiselt oluline on saavutada tootmise kasv ressursside ratsionaalsema kasutamise ja tootlikkuse suurendamise teel. See omakorda nõuab kvalifitseeritud tööjõudu ja nende oskuste, teadmiste ja isikuomaduste pidevat arendamist.

Tööviljakus lisandväärtuse alusel oli puu- ja köögiviljasektoris 2010. aasta I poolaastal 135,3 tuhat krooni ehk 10,9% kõrgem võrreldes eelmise aasta sama ajaga, mis näitab tootmise efektiivsemaks muutumist töötajate vähendamise ning sellest tulenevalt tööjõukulude langetamise tagajärjel. Tööviljakuse suurenemine sõltub ka tööjõu kvaliteedist, sest haritud ja heade tööoskustega töölised suudavad tootlikumalt töötada. Kuid kvalifitseeritud oskustööjõu puudus on muutumas üheks suuremaks probleemiks konkurentsivõimelise tööstuse arengus. Tööviljakus hõivatu kohta oli puu- ja köögiviljasektoris 30,1% kõrgem kui toiduainetööstuses tervikuna. Oluliseks tööviljakust mõjutavaks teguriteks on ka uute seadmete ning tootmistehnoloogia kasutuselevõtt.

Joonis 6. Tööviljakus töötaja kohta Eestis ja lähiriikides (tuh EUR)

Allikas: Eurostat

Eduka majandamise eesmärgiks on liikuda järk-järgult suureneva tootlikkuse poole ning majanduse konkurentsivõime arendamisel tegeldakse tööstuse ja tootmise pideva uuendamise ja investeerimisega. Ettevõtte saavutab oma konkurentsivõime suuresti tänu tehnoloogilisele arengule, kvalifitseeritud tööjõule, olemasolevale oskusteabele ja nende võimaluste efektiivsemale kasutamisele.

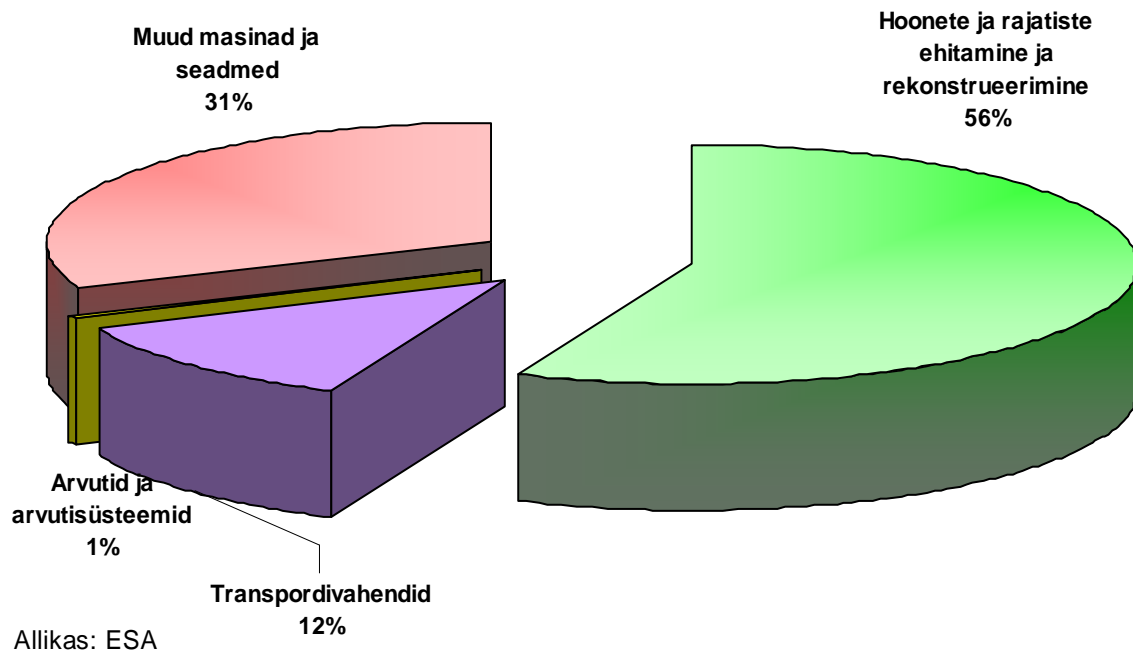
Nii nagu toiduainetööstuses üldiselt, on kasvanud ka puu- ja köögiviljasektoris **investeeringute** mahud oluliselt alates 2004. aastast ja seda eelkõige viimaks tootmist vastavusse Euroopa Liidu (EL) sanitaar- ja hügieeninõuetega.

Majanduslangusest tingitult 2008. aastal vähenes pankade võime investeringuid finantseerida, mis omakorda muutis investeringute tegemise kallimaks ning vähendas nende mahtu. Investeeringuaktiivsus oli madal ka 2010. aasta I poolaastal. Suuremal osal ettevõtetest oli jätkuvalt alakasutatud tootmisressursse, mistõttu puudus kiire vajadus investeringuteks.

Puu- ja köögiviljasektor investeeris 2010. aasta esimesel poolaastal materiaalsesse põhivarasse 14,7 miljonit krooni, mis on 3,8 miljonit krooni ehk 20,7% vähem kui 2009. aastal samal ajal.

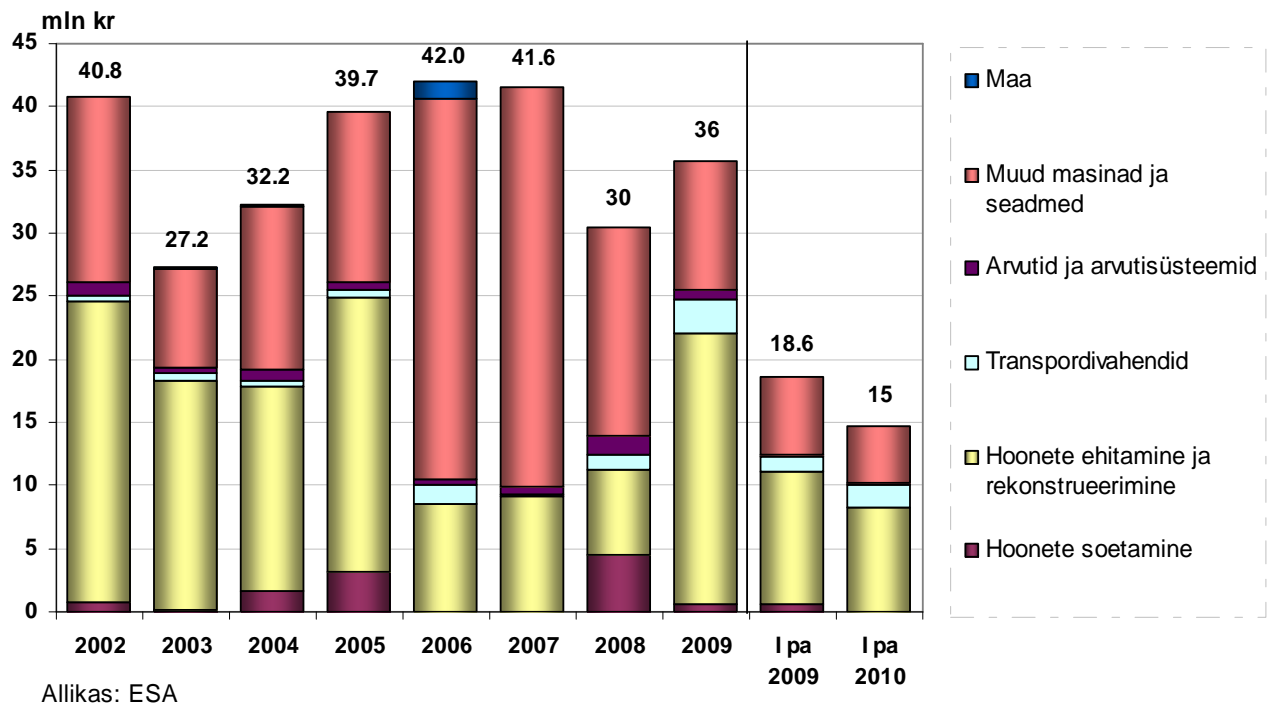
Kõige rohkem investeeriti 2010. aasta I poolaastal hoonete ehitamisse ja rekonstrueerimisse, kokku 8,3 miljonit krooni väärtuses, mis moodustas kogu materiaalsesse põhivarasse tehtud investeringutest ~60%. Masinatesse ja seadmetesse investeeriti 4,6 miljonit krooni (31,1%), transpordivahenditesse 1,8 miljonit krooni (11,9%) ning arvutitesse 87 tuhat krooni (0,6%).

Joonis 7. Investeeringute osatähtsus puu- ja köögiviljasektoris 2010. aasta I pa (%)

Võrreldes eelmise aasta sama ajaga suurenesid 2010. aasta I poolaastal vaid investeeringud transpordivahenditesse (+500 tuhat krooni), muud investeeringud vähenesid. Kõige enam vähenesid investeeringud hoonete ehitamise ja rekonstrueerimisse (-2,3 miljonit krooni).

Joonis 8. Puu- ja köögiviljasektori investeeringud materiaalsesse põhivarasse 2002-2010

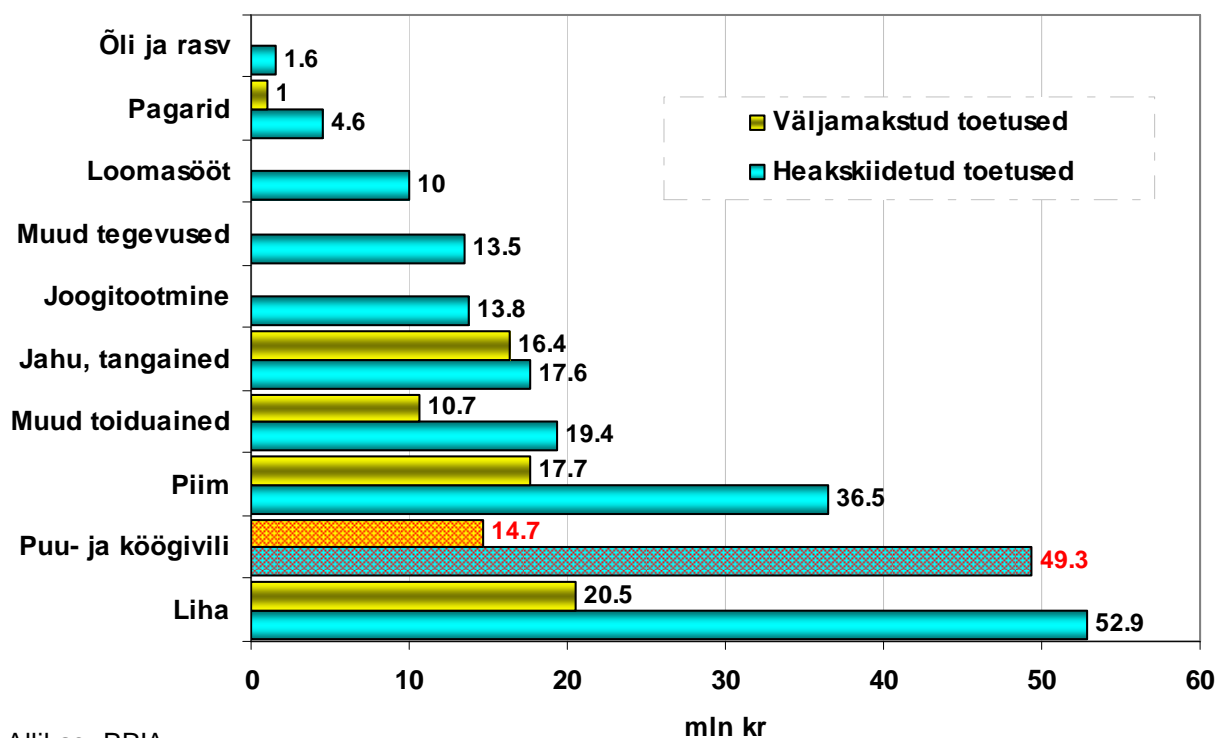

Lisaks firmade omavahenditest või laenude arvel tehtud investeeringutele panustasid Eesti tööstussektori arengusse ka ELi struktuurifondid. Alates 2008. aastast kuni 2013. aastani makstakse põllumajandustoodetele ja mittepuidulistele metsasaadustele lisandväärtuse andmise investeeringutoetust (meede 1.6) Eesti maaelu arengukava 2007-2013 alusel Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD).

Toetus on suunatud ka keskkonna- ja energiasäästlikkuse tagamisele, innovatiivsete investeeringute soodustamisele ja biokütuste tootmise ning bioenergia kasutamise edendamiseks.

PRIA (Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Amet) andmetel määrati puu- ja köögiviljasektorile kahe taotlusvooru tulemusel ~50 miljoni krooni eest investeeringutoetust, kuid sellest on ära kasutatud vaid 14,7 miljonit krooni ehk ~30%. Puu- ja köögiviljasektorile määratud toetused moodustas ~22% kogu toetuste summast. Toetati masinate ja seadmete ostmist.

Joonis 9. Meetmest 1.6 määratud ja väljamakstud toetuse jagunemine toetuse saaja tegevusvaldkonna alusel

Tänases kiirelt globaliseerivas ja üha teadmistekeskseks muutuv maailmas on innovatsioon ja uuendusmeelsus olulisemad kui kunagi varem. See väljendub võimes rakendada uusi teadmisi tootlikkuse tõstmisel ja uute toodete ning teenuste loomisel. Arusaam teadmiste, loovuse ja innovatsiooni olulisusest Eesti majanduse konkurentsivõime parandamise seisukohalt on viimastel aastatel suurendanud ka valitsuse rõhuasetust innovatsioonipoliitika kujundamisele ning riik on välja töötanud meetmeid teaduse ja arendustegevuse toetamiseks. Oluline on teadusasutuste kaasamine innovatsiooni toetamisse.

Tootlikkuse mahajäämuse üheks oluliseks põhjuseks Eestis on väike aktiivsus uurimis- ja arendustöö tegemisel ja finantseerimisel. Ka uurimis- ja arendustöö kulutused inimese kohta on meil tunduvalt väiksemad kui edukates riikides.

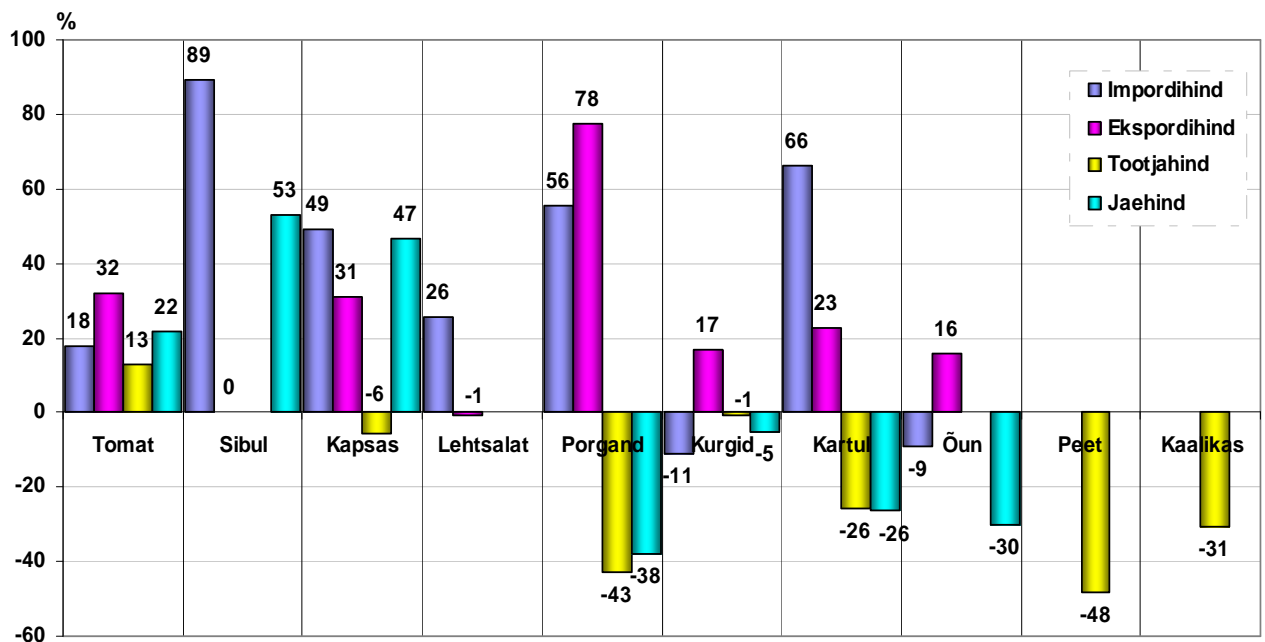
Praegu on üheks teadus- ja arendustegevuse takistavaks teguriks olnud vähene teaduse- ja arendustegevuse alane koostöö teadus- ja ettevõtlussektori vahel. Koostöö ergutamiseks makstakse alates 2010. aastast põllumajandus- ja toidusektoris ning metsandussektoris uute toodete ja töötlemisviiside ja tehnoloogiate arendamise alase koostöö tegemise toetust (meede 1.7.1) Eesti maaelu arengukava 2007-2013 alusel Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD).

Toetus on suunatud innovatsiooni ning teadus- ja arendustegevuse soodustamisele, uute kõrge müügi- ja ekspordipotentsiaaliga toodete väljatootamisele ning toiduainete kvaliteedi tõstmiseks ja tooraine kvaliteedi parandamiseks.

Köögivilja ja kartuli hinnad Eestis ja lähiturgudel

2009. aasta hea saak avaldas mõju ka puu- ja köögivilja hindadele. Hinnalangust põhjustas madal nõudlus ning majandussurutisega kaasnev ostujõu langus. Langesid nii tootja- kui ka jaehinnad.

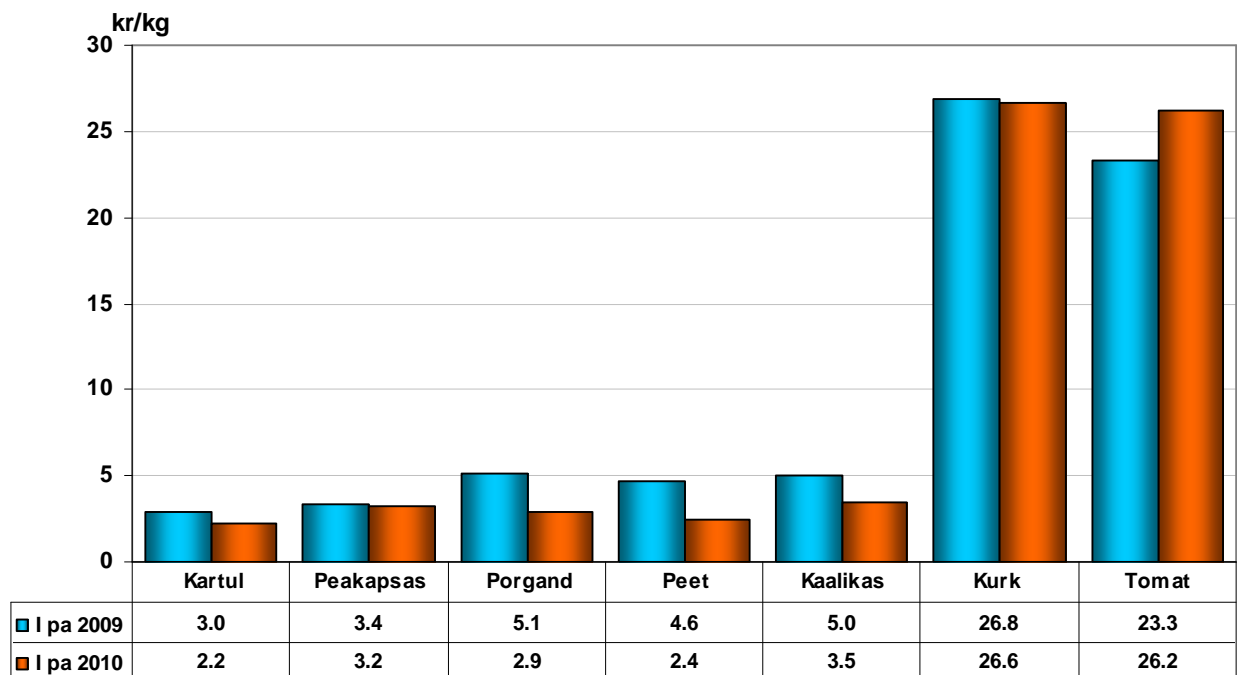
Joonis 10. Puu- ja köögivilja hinna muutus (%) (I pa 2009. aasta =0)

Allikas: EKI; PM arvutused

Konjunkturiinstituudi (EKI) andmetel oli peedi keskmine tootjahind 2010. aasta I poolaastal 2,4 kr/kg, mis oli 48,2% madalam kui eelmisel aastal samal perioodil. Porgandi hind langes samal ajavahemikul 43,1%, kaalikal 30,8%, kartulil 25,9%, peakapsal 5,5% ning kõige vähem odavnes kurk – 0,8%. Võrreldes eelmise aasta sama ajaga suurenes 2010. aasta esimesel poolaastal vaid tomati hind (+12,7%).

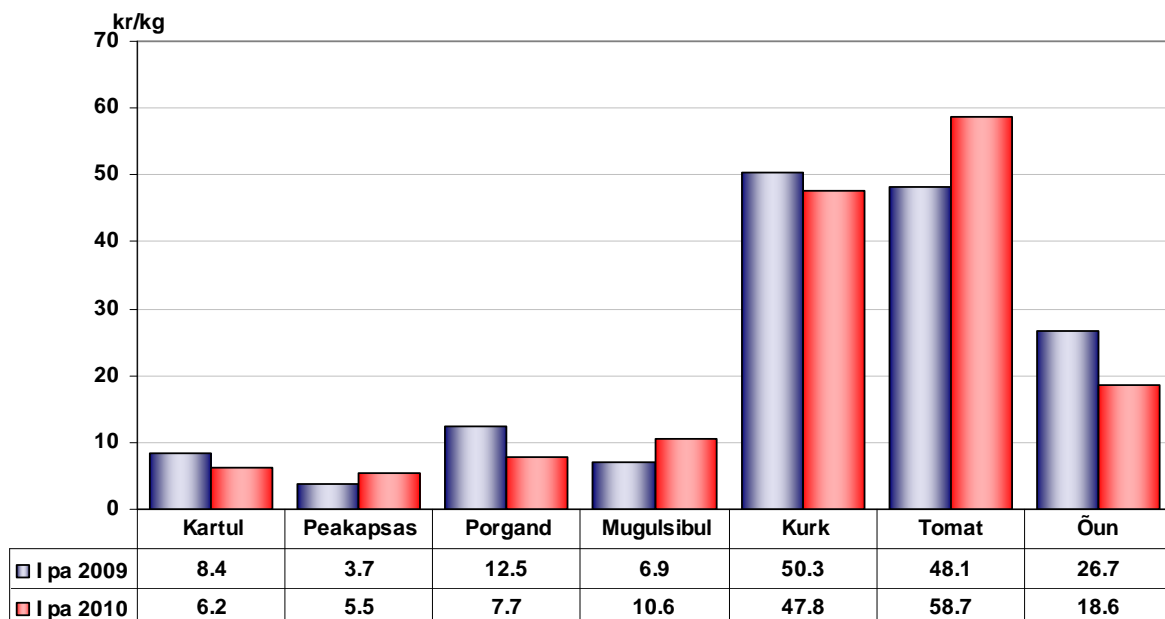
Joonis 11. Kartuli ja köögivilja tootjahinnad (kr/kg)

Allikas: EKI

Sama suured hinnamuutused toimusid ka jaekaubanduses. Võrreldes eelneva aastaga odavnes porgand 37,9%, õun 30,3%, kartul 26,3% ning kõige väiksem muutus toimus kurgi hinnas (-5%). Kallinesid eelmise aasta sama ajaga võrreldes mugulsibul (+53%) ja tomat (21,9%). Peakapsal on suur osatähtsus köögivilja impordis ja sellepärast ei mõjuta peakapsa jaehinda mitte niivõrd tootjahind kui kapsa sisseveohind. Peakapsa sisseveohinna tõusust tulenevalt suurenes peakapsa jaehind 46,8%.

Joonis 12. Köögivilja ja kartuli jaehinnad (käibemaksuga)

Allikas: EKI

Köögivilja väliskaubandus

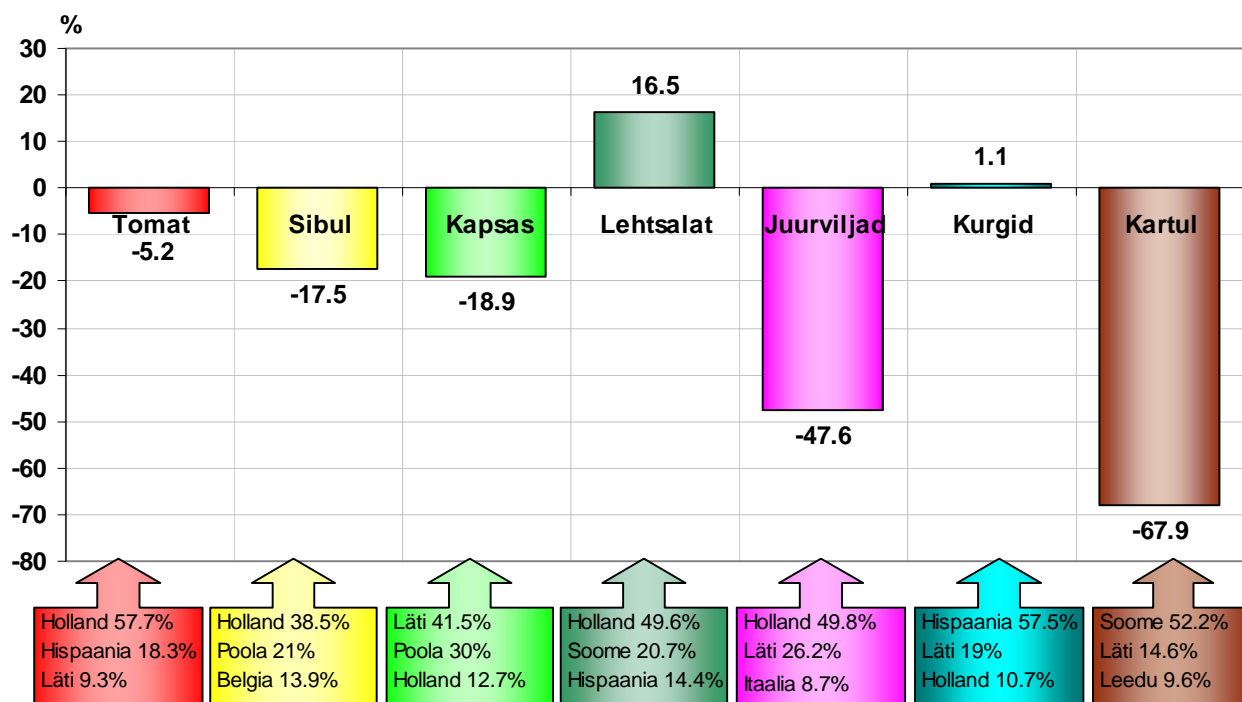
Köögivilja imporditi 2010. aasta I poolaastal 17,2 tuhat tonni. Võrreldes eelmise aasta sama perioodiga vähenes köögivilja sisseveo maht 14,7% (-3,0 tuhat tonni). Rahalises väärtuses imporditi 2010. aasta kuue esimese kuuga köögivilja 215,6 miljoni krooni eest. Võrreldes eelmise aasta sama ajaga suurenes köögiviljade sisseveo väärtus 12,8% (24,4 miljonit krooni), mis näitab, et impordihinnad on oluliselt tõusnud.

Tomatit imporditi 2010. aasta I poolaastal Eestisse 6,0 tuhat tonni ehk 5,2% vähem kui eelmisel aastal. Tomati osatähtsus köögivilja impordis oli kõige suurem ja moodustas 35,2% kogu sisseveetavast köögiviljast. Suurem osa sisseveetavatest tomatitest toodi sisse Hollandist (57,7%), Hispaaniast (18,3%) ning Lätist (9,3%).

Sibulat veeti sisse 2010. aasta esimese kuue kuuga 4,4 tuhat tonni, mis oli 17,5% vähem kui eelmisel aastal samal perioodil. Sibula osatähtsus köögivilja impordis oli 21%. Sibulat veeti Eestisse põhiliselt Hollandist (38,5%), Poolast (21,0%) ning Belgiast (13,9%).

Kurki toodi Eestisse 2010. aasta kahe esimese kvartaliga 2,3 tuhat tonni, mis oli 1,1% rohkem kui eelmisel aastal samal ajal. Kurgi osakaal imporditavas köögiviljas oli 13,8%. Kurki imporditi kõige enam Hispaaniast (57,5%), Lätist (19,0%) ning Hollandist (10,7%).

Joonis 13. Köögivilja ja kartuli impordi muutus I pa 2009/I pa 2010 (I pa 2009 = 0; %); olulisemad saatjariigid

Allikas: ESA; PM

Kapsast veeti sisse 2010. aasta I poolaastal 4,3 tuhat tonni ehk 18,9% vähem kui eelmisel aastal samal ajal. Kapsa osatähtsus imporditavas köögiviljas oli 20,1%. Enamus sisseveetavast kapsast toodi Lätist (41,5%), Poolast (30,0%) ning Hollandist (12,7%).

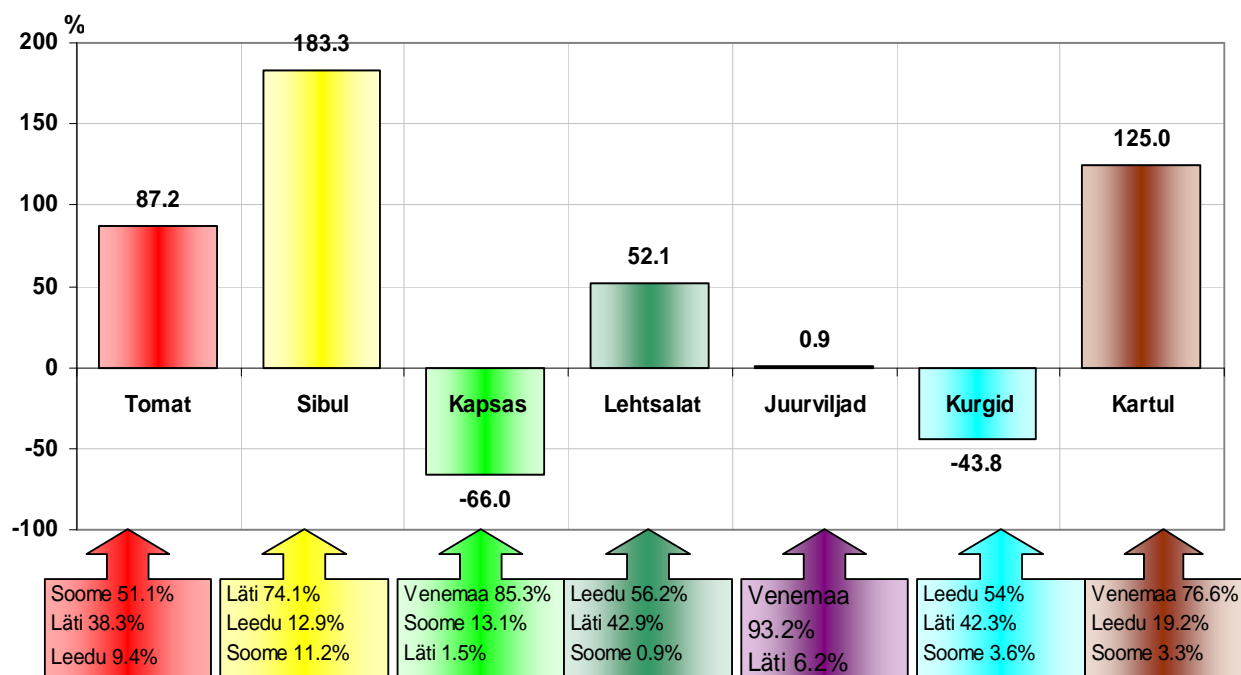
Lehtsalatit imporditi 2010. aasta kuue esimese kuuga 375,3 tonni ehk 16,5% rohkem kui eelmisel aastal samal ajal. Lehtsalati osatähtsus imporditavas köögiviljas oli 2,5%. Enamus lehtsalatist imporditi Hollandist (46,4%), Soomest (20,7%) ning Hispaaniast (14,4%).

Juurvilja² imporditi 2010. aasta I poolaastal 2,4 tuhat tonni ehk 47,6% vähem kui eelmisel aastal samal perioodil. Juurvilja sissevedu moodustas köögivilja impordimahust 7,4% Põhiliselt imporditi neid Hollandist (49,8%), Lätist (26,2%) ning Itaaliast (8,7%).

Kartulit imporditi 2010. aasta esimese kuue kuuga Eestisse 5,2 tuhat tonni, mida oli 67,9% vähem kui eelmisel aastal samal perioodil. Kartuli impordi vajadus vähenes 2009. aasta hea kartulisaagi tõttu. Põhiliselt toodi kartulit Soomest (52,2%), Lätist (14,6%) ning Leedust (9,6%). Rahalises väärtuses imporditi 2010. aasta esimesel poolaastal kartulit 7,9 miljoni krooni eest. Võrreldes eelmise aasta sama perioodiga vähenes kartuli sisseveo väärtus 46,7% (6,9 miljonit krooni).

Köögivilja eksporditi 2010. aasta esimesel poolaastal 1.1 tuhat tonni ehk 34,2% vähem kui eelmisel aastal samal ajal. Rahalises väärtuses veeti köögivilja välja 19,9 miljoni krooni eest. Ekspordiväärtusest 80,4% moodustas Eestis kasvatatud köögivili. Ekspordimahu vähenemist mõjutas 2009. aastal kogutud hea köögivilja saak.

Joonis 14. Köögivilja ja kartuli ekspordi muutus I pa 2010/I pa 2010 (I pa 2009 = 0; %); olulisemad sihtriigid

Allikas: ESA; PM arvutused

Ekspordi tähtsust ettevõtte majandusliku konkurentsivõime tõstmisel on raske ülehinnata. Eesti väiksuse tõttu on siseturg piiratud ning sellest tulenevalt on majanduskasvu oluliseks allikaks müügieudu maailmaturul. Ekspordiväärtus alanen 2010. aasta I poolaastal eelmise aasta sama perioodiga võrreldes 2,5%, mis viitab nii nõrgale nõudlusele kui ka tootmiskulude vähenemisele tööjõu ja toorme odavnemise tõttu.

² Porgand, söögipeet, redis jm juurvili

Tomatit veeti Eestist välja 2010. aasta kuue esimese kuuga 48,1 tonni, mis moodustas 4,5% köögivilja ekspordimahust. Võrreldes eelmise aastaga suurenes 2010. aasta I poolaastal tomati väljavedu 87,2%. Tomati väljaveo sihtriigid olid Soome (51,1%), Läti (38,3%) ning Leedu (9,4%).

Sibulat eksporditi 2010. aasta kahe esimese kvartaliga Eestist 17 tonni, mida oli ~3 korda rohkem kui eelneval aastal. Sibula väljavedu moodustas köögivilja ekspordist 1,6%. Sibulat eksporditi põhiliselt Lätisse (74,1%), Leetu (12,9%) ning Soome (11,2%).

2010. aasta I poolaastal moodustas köögivilja ekspordimahust kõige suurema osa **kurk** (25,9%), mida veeti välja 274,9 tonni (sh 252,3 tonni Eesti päritolu). Võrreldes eelmise aasta sama ajaga vähenes kurgi väljavedu 43,8%. Olulisemad kurgi väljaveo sihtriigid on Leedu (54,0%), Läti (42,3%) ning Soome (3,6%).

Kapsast eksporditi 2010. aasta esimesel poolaastal 236,2 tonni ja moodustas köögivilja ekspordimahust 34,4%. Võrreldes eelneva aasta sama perioodiga vähenes 2009. aastal kapsa väljavedu 66%. Suurem osa kapsast veeti Venemaale (85,3%), vähem Soome (13,1%) ja Lätti (1,5%).

Lehtsalatit eksporditi 2010. aasta kuue esimese kuuga 250 tonni (sh 219,1 tonni Eesti päritolu), mida oli 52,1% rohkem kui eelmisel aastal samal ajal. Lehtsalati väljavedu moodustas köögivilja ekspordimahust 23,5% ning sihtriigid olid Leedu (56,2%), Läti (42,9%) ning Soome (0,9%).

Juurvilja veeti välja 2010. aasta kuue esimese kuuga 237 tonni, võrreldes eelmise aasta sama ajaga 0,9% rohkem. Juurvilja väljavedu moodustas köögivilja ekspordimahust 22,3%. Enamus juurviljast eksporditi Venemaale (93,2 %).

Kartulit eksporditi 2010. aasta kahe esimese kvartaliga 52,2 tonni. Võrreldes eelmise aastaga oli kartuli väljavedu 2010. aasta I poolaastal ~ 2 korda suurem. Rahalises väärtuses eksporditi 2010. aasta I poolaastal 243,9 tuhande krooni eest kartulit. Suurem osa kartulist eksporditi Venemaale (76,6%) ning Leetu (19,2%).